

УДК 339

О.О. Лапко, О.М. Безсмертна*

Івано-Франківський державний технічний університет нафти і газу,
*ВАТ «УКРНАФТА», м.Київ

ДО ПИТАНЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЕНЕРГОНОСІЇВ

© Лапко О.О., Безсмертна О.М., 2001

Розглядається державний ринок енергоносіїв та заходи, спрямовані на підвищення рівня прибутковості ВАТ «УКРНАФТА».

The state market of energetic resources and measures directed on increasing a level of profit of enterprise “Ukrnafta” is considered.

Останнього часу зусиллями Уряду вдалося дещо зняти напругу в паливно-енергетичному комплексі. Розпочаті реформи у цьому важливому секторі економіки вже призвели до значного підвищення грошової складової оплати за енергоносії. До того ж процес підвищення платіжної дисципліни динамічний, і як очікується, виведе грошові платежі на новий високий рівень.

Нині умови функціонування економіки нашої країни не дають змогу довести платіжну дисципліну при реалізації енергоносіїв до 100%, тобто ще деякий час будуть існувати як неплатежі, так і негрошові форми розрахунків.

Аналіз впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на економічні показники діяльності підприємства свідчать, що за існуючих умов істотним є вплив зовнішнього середовища – податкового та амортизаційного законодавства, інших методів державного регулювання, існуючий бюджетний дефіцит та рівень платоспроможності підприємств-партнерів. Тому велике значення для підприємств має пошук власних джерел фінансування розвитку, головним з яких є прибуток. В умовах ринкових відносин прибуток відіграє особливу роль – як джерело, що забезпечує не тільки потребу в поточних обігових коштах для розширеного виробництва, але й потребу в коштах для модернізації та технологічного оновлення підприємства.

Тому впровадження ВАТ «Укрнафта» аукціонного продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та стабільного газового бензину, який був розпочатий саме у 2000 р., став тим самим ефективним методом, який дав змогу протягом року істотно збільшити грошові надходження за реалізацію енергоносіїв, і, відповідно, збільшити реальні прибутки компанії та забезпечити погашення заборгованості до державного бюджету.

Найважливіші положення теорії біржової діяльності підтверджені багаторічною практикою і збереглися, незважаючи на зміни, викликані такими загальносвітовими процесами, як промислові перевороти і науково-технічний прогрес. Аналіз методів регулювання ринкової економіки передових країн Заходу показує, що їхній вступ у стадію постіндустріального товариства характеризується цілою низкою принципово нових явищ і процесів. Вони істотно змінили засоби і прийоми цілеспрямованого впливу зовнішніх умов на ринках, а також самого ринку – на життя і діяльність суспільства.

Повноправне залучення нашої економіки в світовий ринок неможливе без утворення дієвого біржового механізму, а використання сучасних комп'ютерних мереж у розрахунках

та реєстрації руху товарів і цінних паперів на біржі дало змогу посилити державний контроль за розрахунками, і, в тому числі, з держбюджетом. Так, запровадження біржових торгів призвело до покращання платіжної дисципліни у ВАТ «Укрнафта», про що свідчить динаміка платежів у Держбюджет у 2000 р. (рис. 1). В результаті поліпшуються можливості для дотримання законності і для оподатковування, що відповідає одержуваним прибуткам. У вигаши опиняється і бюджет, зокрема, й місцевий, який одержує ще одне потужне джерело засобів для боротьби з дефіцитом.

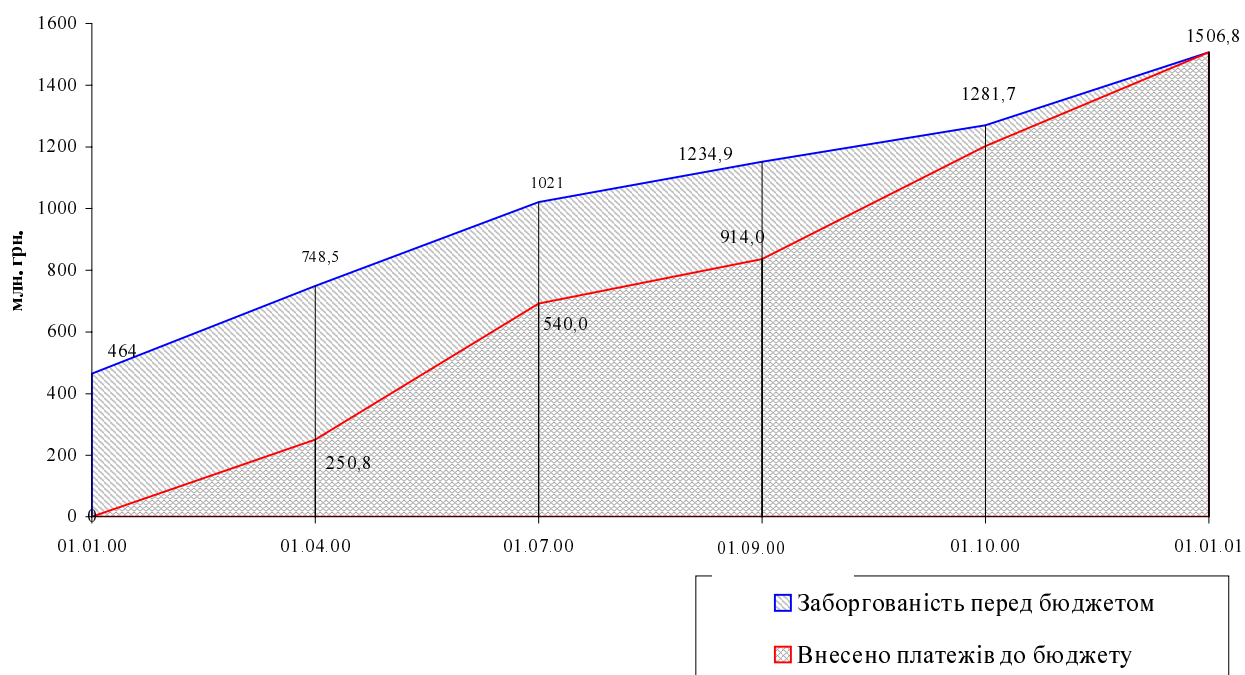

Рис.1. Динаміка платежів до бюджету ВАТ «Укрнафта» у 2000 р

Особлива увага, яка приділяється державному ринку енергоносіїв, зрозуміла. Однак недосконалість податкового законодавства, в результаті чого до собівартості продукції віднесено частину платежів до бюджету, а також встановлення регламентованих державою цін на нафту власного видобутку на початку 2000 р. призвели до значних збитків компанії. Одночасно енергогенеруючим компаніям та підприємствам необхідно своєчасно проводити закупівлю енергоносіїв та ядерного пального, а це вимагає наявності у них значних фінансових ресурсів. Тобто виникає необхідність в строкових контрактах, причому в таких, які давали б змогу отримувати заздалегідь значну частину майбутніх платежів за енергоресурси.

Тому згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2000 р. № 599 «Про запровадження аукціонів з продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та вугілля» були введені в дію аукціони з продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та стабільного газового бензину. Як свідчить динаміка цін на нафту в 2000 р. (рис. 2), ці заходи дали можливість підвищити рівень прибутковості компанії, а, відповідно, й надали можливість додаткового залучення власних коштів підприємства у виробничий сектор.

Надалі пропонується запровадити специфічний форвардний контракт, існування якого можливе виключно на прозорих, ринкових засадах. Вказаний строковий механізм є ефективним механізмом прямого інвестування в енергозабезпечення країни, тому що є джерелом поповнення обігових коштів енергогенеруючих компаній. Принципи ціноутворення

на цьому ринку знаходяться в області відсоткових ставок, тобто строковий контракт є справжнім інструментом інвестування. До того ж операції за таким видом похідних цінних паперів, як форвард, а також ф'ючерси та опціони (та інші деривати) не потребують депозиту в депозитарії, що значно зменшує витрати на проведення такої операції та підвищує ефективність укладання угод та гарантії щодо їх реалізації. Ці його особливості дають змогу залучити до енергетичної галузі не тільки кошти крупних споживачів, але й кошти кредитно-фінансових установ та їх клієнтів. Фактична відсутність ризику невиконання зобов'язань з боку продавця призведе до значного зменшення для енергогенеруючих підприємств відсоткової ставки по залучених через цей механізм коштах.

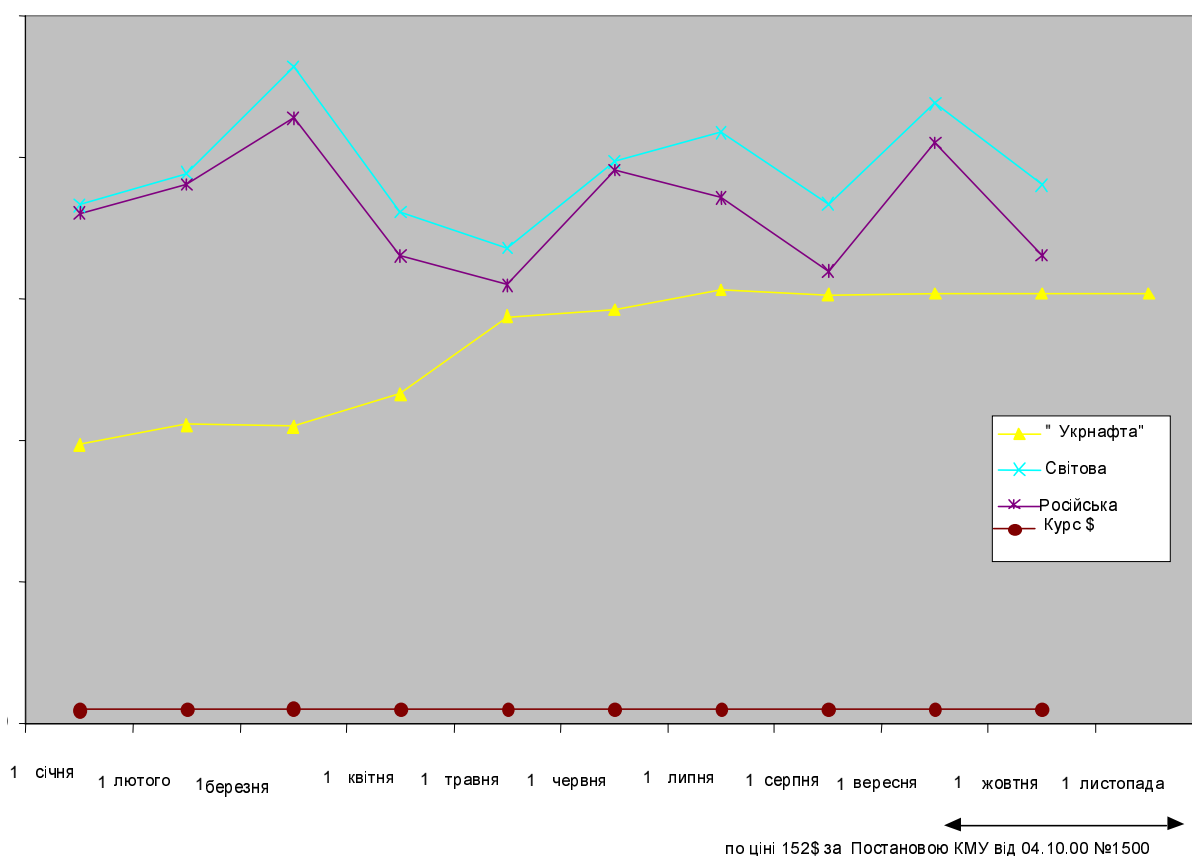

Рис. 2. Динаміка цін на нафту по ВАТ "Укрнафта" у 2000 р.
(дол. США/1 тону)

За умов розбалансованості економіки країни та відсутності бюджетного фінансування перспективних державних програм розвитку енергозабезпечуючих галузей введення інституту дериватів дасть змогу:

- стабілізувати ціни на енергоносії, наблизивши їх до реальних – ринкових;
- придбати потрібні енергоносії за цінні папери, якими є облігації, зобов'язання Держказначейства;
- залучити додатковий капітал, зокрема приватний, задекларувавши гарантії його повернення через енергоносії;

В майбутньому це дасть можливість регулярно залучати необхідні кошти для реалізації державних програм розвитку виробництва (видобутку), для забезпечення довготермінових кредитів.